

Veelgestelde vragen **over de voorgestelde nieuwe regels** **voor bodemenergiesystemen in de** **ontwerp-omgevingsverordening**

Provincie Noord-Brabant

Veelgestelde vragen over de voorgestelde nieuwe regels voor bodemenergiesystemen in de ontwerp-omgevingsverordening

Nieuwe regels bodemenergiesystemen in omgevingsverordening opgesteld

In 2020 en begin 2021 heeft de provincie in samenwerking met gemeenten, omgevingsdiensten en Brabant Water voorstellen gedaan voor nieuwe regels voor bodemenergiesystemen in het Regionaal waterprogramma en in de provinciale omgevingsverordening. Dit is nodig omdat bodemenergiesystemen een risico kunnen vormen voor de kwaliteit van het grondwater.

De tekst van de omgevingsverordening, met de regels en de toelichting daarbij, is te vinden op omgevingswetinbrabant.nl. Op deze site is ook terug te vinden [in welk stadium](#) de procedure zich bevindt. In de [tourblog van 15 oktober](#) staat ook een filmpje over de achtergronden van de regels.

Veelgestelde vragen tijdens consultatierondes (met antwoorden) samengevat in Q & A

De meest gestelde vragen bij de consultaties hebben we beantwoord en samengevat in onderstaande Q & A. Op sommige vragen kunnen we nog geen afdoende antwoord geven: daarvoor vindt verder onderzoek plaats.

Q & A

- **Voor wie gelden de regels?**

De regels en verplichtingen gelden voor mede-overheden en voor iedereen die een open of gesloten bodemenergiesysteem wil aanleggen in de provincie Noord-Brabant.

- **Wat is het doel van deze regels?**

Met de regels willen we vervuiling voorkomen van het diepere grondwater, dat gebruikt wordt voor menselijke consumptie.

- **Vanaf wanneer gelden de regels?**

Het ingaan van de regels van de omgevingsverordening is gekoppeld aan de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Vooralsnog staat dit gepland op 1 januari 2022. Dat betekent dat de regels voor bodemenergiesystemen ook op 1 januari 2022 van kracht zijn.

- **Waarom komen deze regels nu?**

De risico's van bodemenergiesystemen waren al langer bekend, maar er waren geen goede juridische instrumenten om hier iets aan te doen. Met de komst van de Omgevingswet is het via de omgevingsverordening mogelijk om aanvullende regels te stellen om het grondwater te beschermen.

- **Waarom regels in heel Brabant?**

Het is een groot goed dat we in Brabant beschikken over een grote grondwatervoorraad van zeer goede kwaliteit om ons drinkwater uit te maken. De nieuwe regels zijn erop gericht dat ook de generaties na ons nog kunnen beschikken over dit schone water. Daarvoor is het nodig om alle grondwaterlagen te beschermen en niet alleen de zones rondom de winningen, waar het beschermingsbeleid tot nu toe vooral op was gericht. We kiezen als verantwoordelijke overheid voor het toepassen van het voorzorgprincipe: Wat schoon is schoon houden, en risico's voor vervuiling voorkomen. Dit is ook in overeenstemming met het Europese beleid in de Kaderrichtlijn Water waarin is aangegeven dat het hele "grondwaterlichaam" beschermd moet worden.

- **Kunnen we niet nog een paar jaar wachten tot er meer alternatieven voor bodemenergiesystemen beschikbaar zijn?**

Nee. Wij zien dat er in hoog tempo veel diepe bodemenergiesystemen geplaatst worden, waarbij de beschermende kleilaag wordt doorboord. Uit onderzoeken blijkt dat bij doorboringen de kleilaag niet altijd goed wordt afgedicht. Daarmee is onvoldoende gegarandeerd dat er géén problemen ontstaan voor de toekomst. Hoe langer we wachten, hoe meer systemen er zullen worden aangelegd en hoe groter de kans dat het schone grondwater vervuild wordt. De gemeenten zijn nu bezig met de visies voor de warmtetransitie. Op dit moment kunnen de nieuwe regels nog als randvoorwaarde meegenomen worden, later wordt dat veel moeilijker.

- **Kan dit niet beter per gemeente worden geregeld?**

De diepere grondwaterlagen in Brabant stoppen niet bij gemeentegrenzen. Het is een algemeen bovenregionaal belang waar de provincie als grondwaterkwaliteitsbeheerder in heel Brabant verantwoordelijk voor is.

- **Hoe combineren deze regels met de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en de Structuurvisie voor de Ondergrond (STRONG) die juist uitgaan van zomin mogelijk functies uitsluiten en zoveel mogelijk combineren?**

Net als NOVI en STRONG gaan de nieuwe regels over de relatie tussen beschermen en benutten. Doel is om ondergrondse activiteiten duurzaam, veilig en efficiënt te laten plaatsvinden. De opgave daarbij is het zoeken naar een goede balans tussen beschermen en benutten van grondwater voor de drinkwatervoorziening en het bieden van ruimte voor de energievoorziening. De nieuwe regels geven dus uitwerking aan de uitgangspunten van het landelijk beleid. Bodemenergie wordt met de nieuwe regels niet uitgesloten. Op veel plaatsen blijven er goede mogelijkheden voor open en gesloten (ondieper) systemen. Het verbod geldt alleen op de plekken waar de risico's te groot zijn, namelijk de dieper gelegen grondwaterlagen.

- **Komt er een overgangsregeling?**

Er wordt in het voorjaar en in de zomer van 2021 onderzocht waar en in welke situaties een overgangsregeling nodig is. Het gaat alleen om situaties waarin er geen geschikte alternatieven meer op tijd in de plannen verwerkt kunnen worden. De afweging vindt plaats aan de hand van een inventarisatie van de omvang van het probleem, onderzoek naar alternatieven en onderzoek naar de risico's.

- **Kunnen er uitzonderingen gemaakt worden?**

Er wordt in het voorjaar en in de zomer van 2021 onderzocht waar en in welke situaties een uitzondering mogelijk is. Het gaat alleen om situaties waarin er geen geschikte alternatieven zijn. De afweging vindt plaats aan de hand van een inventarisatie van de omvang van het probleem, onderzoek naar alternatieven en onderzoek naar de risico's.

- **Welke mogelijkheden zijn er nog om invloed te hebben op de uiteindelijke regels?**

Vanaf 9 april 2021 ligt de ontwerp-verordening ter inzage. Het is mogelijk om in te spreken op het voorgenomen beleid en de regelgeving. Deze inspraak wordt meegewogen bij de besluitvorming over het beleid en de regelgeving en kan aanleiding zijn om aanpassingen in de regels door te voeren. Over grote knelpunten kan waar nodig in de tussentijd nog inhoudelijk of bestuurlijk overleg plaatsvinden. Gemeenten hebben ook zelf mogelijkheden in het kader van de Omgevingswet om aanvullende regels op te stellen indien de lokale situatie daar om vraagt (bijvoorbeeld bij bodemverontreinigingen).

Dieptebeperking

- **Waarom een dieptebeperking?**

In de ondergrond van Brabant vormen kleilagen natuurlijke barrières voor vervuilingen (bijvoorbeeld uit mest, bestrijdingsmiddelen en andere chemicaliën). Deze dringen in de loop van de tijd steeds dieper in de bodem door, maar worden bij kleilagen tegengehouden. Het doorboren van de kleilagen kan ervoor zorgen dat de kleilagen de vervuilingen minder goed tegenhouden, waardoor die vervuilingen in het diepere grondwater terecht kunnen komen. Het niet meer doorboren van de kleilagen is een effectieve methode om te voorkomen dat er vervuilingen onder de kleilagen terechtkomen.

- **Hoe is de maximale boordiepte bepaald?**

De maximale boordiepte komt overeen met de bovenkant van de "beschermende kleilagen" (+ een beperkte veiligheidsmarge). Deze lagen zijn uitgekozen op basis van de meest recente gegevens over de ondergrond van Brabant. De geselecteerde kleilagen beschermen het overgrote deel van de grondwaterwinningen voor menselijke consumptie. Het betreft kleilagen die een slechte doorlatendheid hebben (dat hebben niet alle kleilagen in de ondergrond even sterk). En het gaat om kleilagen die over een groot oppervlak voorkomen.

Dat de maximale boordiepte niet overal gelijk is, heeft te maken met de variatie in de ondergrond. De lagen zijn van nature niet overal even dik en liggen niet horizontaal. Als gevolg van de breuken in de ondergrond, moesten voor verschillende delen van Brabant verschillende lagen worden gekozen. De gekozen lagen zijn niet de enige kleilagen in de ondergrond. Ook ondieper zijn er vaak nog andere kleilagen te vinden die vervuilingen tegen kunnen houden. De landelijke regels/protocollen voor het zo goed mogelijk afdichten bij doorboringen gelden hier ook. Deze laagjes kunnen lokaal ook een grote beschermende werking hebben.

- **Waarom wordt er in de gebieden waar de kleilaag zo hoog ligt niet gekozen voor een diepere laag?**

De kleilaag die het grondwater beschermt waaruit drinkwater wordt gewonnen, zit hier ondiep. Een diepere kleilaag bevindt zich beneden de drinkwaterwinning of de diepere kleilaag is niet aaneengesloten waardoor deze geen bescherming biedt.

- **Gelden de regels voor alle doorboringen?**

Nee, de regels gelden alleen voor doorboringen ten behoeve van open en gesloten bodemenergiesystemen. Wel is het beleid afgestemd met de regels voor het aanleggen van beregeningsputten voor de landbouw, waarbij het ook kan gaan om grote aantallen. Vrijwel overal in Brabant is het ook voor beregeningsputten niet toegestaan om door de beschermende kleilaag heen te boren.

- **Wat verandert er aan de maximale boordiepte ten opzichte van de huidige situatie?**

In de huidige situatie worden *gesloten bodemenergiesystemen* vaak tot maximaal 150-200 m-mv aangelegd. Met de nieuwe regels mag tot maximaal de diepte van de beschermende kleilaag worden geboord. In de huidige situatie zijn *open bodemenergiesystemen* gebonden aan een diepte van maximaal 80 meter. Met de nieuwe regels wordt in delen van Brabant de toegestane diepte groter, en in andere delen beperkter, afhankelijk van de diepte van de beschermende kleilaag. (Zie ook [de folder met de nieuwe regels](#)).

- **Er zijn toch landelijke richtlijnen om boorgaten veilig af te dichten?**

Dat klopt. De aanleg van een bodemenergiesysteem moet plaatsvinden door gecertificeerde bedrijven volgens landelijke richtlijnen en protocollen, bijvoorbeeld voor de toe te passen materialen en voor het afdichten van kleilagen. Het is in principe mogelijk goed af te dichten, maar in de praktijk blijkt dat het lang niet altijd goed gaat. De gevolgen zijn dan onomkeerbaar. Vandaar dat de provincie vanuit haar wettelijke zorgtaken voor de kwaliteit van het drinkwater (ook op de lange termijn) kiest voor het voorzorgprincipe: Het voorkomen van risico's die onomkeerbare nadelen hebben voor toekomstige generaties.

Omdat er nog discussie is over de omvang van de uiteindelijke risico's, wordt er in het voorjaar van 2021 een aanvullend onderzoek gedaan. De resultaten zullen meewegen bij de formulering van de uiteindelijke regels in de omgevingsverordening.

- **Is het geen bezwaar dat ondiepe kleilagen door de regels misschien extra/vaker doorboord worden?**

Dat risico is voor een deel reëel, als een groter aantal systemen nodig is om voldoende warmte te kunnen winnen. De provincie is met de Omgevingsdiensten in overleg op welke manier het toezicht bij realiseren en dus bij het afdichten van de kleilagen geïntensiveerd kan worden. Systemen met meerdere ondiepere lussen zijn duurder, waardoor ook andere alternatieven die er al zijn of nu nog in ontwikkeling zijn, en collectieve systemen een reëel alternatief zullen worden.

- **Kunnen lekkages door de kleilaag hersteld worden?**

Naar verwachting kan dat niet. Vaak is ook niet bekend dat een doorboring niet goed is afgedicht. Eenmaal geplaatste systemen blijven voor altijd in de bodem achter, ook al weten we niet goed hoe de materialen zich op de lange termijn gedragen. De onomkeerbaarheid van de ingreep is een extra reden om de bescherming nu in gang te zetten. Wel laten we de risico's nog verder onderzoeken.

- **Hoe groot zijn de risico's nu precies?**

We handelen vanuit het voorzorgprincipe, maar willen geen onnodige beperkingen opleggen. In het voorjaar van 2021 wordt aanvullend onderzoek gedaan om te kijken of we meer over de risico's in kaart kunnen brengen.

Gebruik circulatievloeistoffen

- **Waarom zijn er nieuwe regels voor circulatievloeistoffen?**

Voor de meest gevoelige locaties (in boringsvrije zones en systemen dieper dan 80 m-mv maar boven de kleilaag) is alleen water toegestaan. Als er dan sprake is van een lekkage in het systeem levert dit geen risico op voor de grondwaterkwaliteit. In de overige systemen zijn daarnaast monopropyleenglycol en kaliumcarbonaat toegestaan, mits geen additieven worden toegevoegd. Dit zijn van de circulatievloeistoffen die in Nederland worden toegepast de minst schadelijke.

- **Waar mag ik alleen water gebruiken?**

In boringvrije zones, en in de zone beneden de 80 meter, maar boven de beschermende kleilaag.

- **Wat verandert voor het gebruik van circulatievloeistoffen?**

De regels voor het gebruik van alleen water zijn nieuw. De regels voor het gebruik van andere middelen zijn aangescherpt. Water, monopropyleenglycol en kaliumcarbonaat zijn toegestaan mits geen additieven worden toegevoegd. In de huidige situatie gelden geen beperkingen voor circulatievloeistoffen.

Registratie

- **Waarom moeten alle systemen geregistreerd worden?**

Op dit moment is het niet verplicht om kleine open bodemenergiesystemen en gesloten bodemenergiesystemen te registreren. Voor bodemenergiesystemen is een vergunning of melding noodzakelijk waarbij rekening moet worden gehouden met al aanwezige systemen. Als systemen niet worden geregistreerd kan hiermee geen rekening worden gehouden en bestaat het risico dat systemen met elkaar interfereren waardoor minder warmte kan worden gewonnen dan noodzakelijk. Om dit te voorkomen wordt er een registratieplicht opgenomen.

Gevolgen voor nieuwbouw en de warmtetransitie

- **Gaat dit beleid de woningbouw stilleggen?**

Dat is zeker niet de bedoeling. Projectontwikkelaars krijgen vanaf nu de opgave mee om met voorstellen te komen waarbij doorboring van de kleilaag, anders dan voor geothermie, niet aan de orde is. Voor lopende projecten die nog komend jaar gerealiseerd worden is het beleid nog niet aan de orde (al is het natuurlijk wel gewenst dat ook komend jaar zoveel mogelijk alternatieven worden ingezet). We zullen moeten kijken welke plannen nu in voorbereiding zijn, die komend jaar nog niet uitgevoerd kunnen worden, waarbij doorboringen van de beschermende kleilaag gepland zijn en waarbij alternatieven niet mogelijk lijken. Voor dergelijke projecten zoeken we naar andere oplossingen.

- **Wat kan er nog wel?**

Alle vormen van duurzame energie boven de kleilaag kunnen nog wel. In een aanzienlijk deel van Brabant betreft dit open en gesloten systemen tot meer dan 100 m diep. Ook waar de kleilaag ondieper ligt, kunnen vaak systemen met meerdere lussen of collectieve systemen nog wel, maar dan tot een geringere diepte. De nieuwe regels hebben geen invloed op alle overige systemen die gebruik maken van de ondiepe ondergrond, en alle mogelijkheden boven het oppervlak (zonnewarmte, lucht etc.). Ook zijn er vanuit dit beleid geen beperkingen voor geothermie. De provincie laat in het voorjaar van 2021 een overzicht maken van de mogelijkheden boven de beschermende kleilaag.

- **Wat zijn de gevolgen voor de energietransitie?**

Bodemenergie kan voorzien in een deel van de duurzame warmte. Vanuit de balans tussen beschermen (grondwater voor drinkwater) en benutten (bodenergie) is het niet de bedoeling dat het belang van de drinkwaterwinning het belang van bodenergie onnodig beperkt. Omdat doorboring van de beschermende kleilaag onomkeerbare gevolgen heeft, is de keuze gemaakt om de laag direct boven de grondwaterlaag waaruit drinkwater wordt gewonnen te beschermen. Tot aan deze laag is bodenergie toegestaan, ook als sprake is van ondiepere kleilagen. De bedoeling is dat bij het ontwikkelen van de warmtevisies goed wordt gekeken naar alternatieven. Als alle visies eind 2021 gereed zijn kan worden bekeken wat de consequenties van het beleid zijn.

- **Kan er niet een ladder komen voor verschillende energievormen, waarin duidelijk wordt dat bodenergie met diepe lussen en kleine bijdrage aan de warmtevoorziening ergens achteraan terecht komen?**

Op grond van het beleid voor de ondergrond uit 2013 is er een ladder voor de verschillende vormen van gebruik van de ondergrond. Het gebruik van grondwater voor drinkwater gaat voor grondwater voor beregening, bodenergie of geothermie. De ladder is geschikt om verschillende vormen van gebruik van de ondergrond tegen elkaar af te wegen, maar voorkomt niet de aanleg van diepe bodenergiesystemen. Met de nieuwe regels zorgen we voor bescherming van het grondwater.